

Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ: Το κείμενο αναλύει το ζήτημα του Κοσσυφοπέδιου και του ρόλου της Ελλάδας έναντι μίας κρίσης, η οποία ήλθε στο προσκήνιο μετά την στρατιωτική επέμβαση το 1999. Το κείμενο αναλύει την ιστορική πορεία του Κοσσυφοπέδιου, τις σερβικές και τις αλβανικές απόψεις, καταγράφει την κατάσταση στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου και επικεντρώνει την ανάλυσή του μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Καταγράφει το νέο καθεστώς μετά την επέμβαση του ΝΑΤΟ το 1999 (στρατιωτικό, πολιτικό) και αναδεικνύει την ελληνική πολιτική για τη μελλοντική κατάσταση στο Κοσσυφοπέδιο, έχοντας ως κεντρική ιδέα την ιδιαίτερη θέση που πρέπει να έχει η Ελλάδα στα Βαλκάνια και στο ζήτημα που προέκυψε στο Κοσσυφοπέδιο, της αντιπαράθεσης δηλαδή μεταξύ Σέρβων και Αλβανών, για την οποία πρέπει να επιδειχθεί ιδιαίτερη προσοχή απ' όλους προκειμένου η περιοχή να οδηγηθεί στην πρόοδο και τη συνεργασία και όχι στη βία και στον πόλεμο.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Βαλκάνια, Κοσσυφοπέδιο, πολεμική σύγκρουση, μελλοντικό καθεστώς, ελληνική πολιτική.

RESUMEN: El artículo analiza el problema del Kosovo y del papel que juega Grecia frente a una crisis que saltó a primera plana tras la intervención militar de 1999. El artículo analiza el devenir histórico del Kosovo, los puntos de vista serbio y albanés, describe la situación en el periodo de Guerra Fría y centra su análisis en la situación posterior a la desintegración de Yugoslavia. Describe la nueva situación (militar, política) creada tras la intervención de la OTAN en 1999 y da a conocer la política griega sobre el futuro *status* del Kosovo, cuya idea central es el papel especial que debe cumplir Grecia en los Balcanes y en el conflicto del Kosovo, a saber, en la confrontación serbio-albanesa, a la que todos deben prestar especial atención para que la región se encamine por la vía del progreso y la colaboración, no de la violencia y la guerra.

PALABRAS CLAVE: Balcanes, Kosovo, enfrentamiento bélico, status futuro, política griega.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μετά το 1991, στην πρώην Γιουγκοσλαβία και ιδιαίτερα στην περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου εμφανίστηκαν μία σειρά από ζητήματα, όπως αλυτρωτικά αισθήματα, εθνοτικές διαφορές, οικονομική υπανάπτυξη, ραγδαίες δημογραφικές μεταβολές, πληθυσμακές μετακινήσεις, βία και αβεβαιότητα για το μέλλον. Για τους Σέρβους, το Κοσσυφοπέδιο (Κόσοβο-Μετόχια) είναι ιδιαίτερης σημασίας καθώς θεωρείται το λίκνο του πολιτισμού τους, το κέντρο του μεσαιωνικού τους βασιλείου και η τοποθεσία του Ορθόδοξου Πατριαρχείου (Πετζ). Το 1389 οι Σέρβοι γνώρισαν την ήττα από τους Οθωμανούς Τούρκους στη μάχη του Κόσοβο-Πόλιε, που σηματοδότησε το τέλος του σερβικού βασιλείου¹. Οι Σέρβοι ήταν μειονότητα στο Κοσσυφοπέδιο από τον 17ο αιώνα και η περιοχή αυτή ακόμη φέρει το συναισθηματικό βάρος του να θεωρείται το λίκνο του σερβικού έθνους, το οποίο το κάνει να εμφανίζεται ως απαραίτητο και αναπόσπαστο κομμάτι του σερβικού κράτους².

Από την άλλη πλευρά, οι Αλβανοί δεν δέχονται την ιστορική σπουδαιότητα που έχει το Κοσσυφοπέδιο για τους Σέρβους, αφού η περιοχή ταυτίζεται με τον τόπο γέννησης της αλβανικής φυλής και διεκδικούν προγονικά δικαιώματα βασιζόμενοι στο γεγονός ότι στην περιοχή κατοικούσαν οι Ίλλυριοί. Περαιτέρω, ενώ οι Σέρβοι έχουν για ορόσημο το 1389, οι Αλβανοί έχουν το 1878, όταν δημιουργήθηκε ο Αλβανικός Σύνδεσμος του Πρίζρεν, σύμβολο της αλβανικής εθνικής αναγέννησης. Στο Συνέδριο του Βερολίνου (Ιούλιος 1878), που επακολούθησε, παρουσιάσθηκαν για πρώτη φορά οι αντιπρόσωποι του Συνδέσμου ως παρατηρητές. Μέσα στα πλαίσια της παραπάνω πολιτικής, ο Σύνδεσμος του Πρίζρεν ζήτησε από το οθωμανικό κράτος την ένωση όλων των «αλβανικών εδαφών» που μέχρι τότε ήταν διηρημένα στα Βιλαέτια (νομούς) Σκόδρας, Κοσσυφοπεδίου, Μοναστηρίου και Ιωαννίνων σ' ένα «αυτόνομο» Βιλαέτι υπό την επικυριαρχία της Υψηλής Πύλης.

Κατ' αυτό τον τρόπο, «αν οι Σέρβοι βλέπουν τη δική τους *Ιερουσαλήμ* στο Κοσόβο, οι Αλβανοί θα μπορούσαν να διεκδικήσουν την Κοσόβα τους ως το δικό τους *Πεδεμόντιο*, το εφιαλτήριο και τον πυρήνα του κινήματός τους για εθνική ενοποίηση»³. Η ιστορική συνέχεια της διαμάχης ακολουθεί έναν κύκλο καθώς η εξουσία στο Κοσσυφοπέδιο περνάει από τα χέρια των Σέρβων στους Αλβανούς και πάλι στους Σέρβους, διαιωνίζοντας μ' αυτό τον τρόπο τη βία.

¹ N. MALKOM, *Kosovo, a Short History*, London, MacMillan Press, 1998.

² C. BENNET, *Yugoslavia's Bloody Collapse. Causes, Course and Consequences*, London, Hurst Company, 1995, p. 518.

³ Ε. ΚΩΦΟΣ, *Το Κοσσυφοπέδιο και η Αλβανική Ολοκλήρωση*, Αθήνα, Παπαζήση, 1998, σ. 27.

Κατά την περίοδο της Οθωμανικής κατοχής οι περισσότεροι εκ των Αλβανών ασπάστηκαν το Ισλάμ και μ' αυτό τον τρόπο κατάφεραν να αποκτήσουν διοικητική εξουσία. Αυτό σήμαινε την καταπίεση του σερβικού στοιχείου το οποίο ήταν Ορθόδοξο και την περιθωριοποίησή του από τα κέντρα της εξουσίας. Στα χρόνια των Βαλκανικών Πολέμων και στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, οι Αλβανοί και ένωσαν αυτοί με τη σειρά τους στο περιθώριο καθώς οι βλέψεις τους δεν ικανοποιήθηκαν πλήρως μετά την κατάρρευση της Αυστροουγγρικής, Ρωσικής και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ενώ οι αξιώσεις άλλων μειονοτήτων και πληθυσμών ικανοποιήθηκαν. Η περιοχή του Κοσσυφοπεδίου πέρασε στα χέρια των Σέρβων, οι οποίοι προσπάθησαν να αλλάξουν την εθνική σύνθεση της περιοχής και να εφαρμόσουν πολιτική οικονομικού αποκλεισμού προς την Αλβανική πλευρά. Κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου το Κοσσυφοπέδιο ενσωματώθηκε στο αλβανικό κράτος –έγινε προτεκτοράτο της Ιταλίας– αμέσως μετά την Γερμανική εισβολή το 1941 και η αλβανική ενοποίηση ως ο απώτερος στόχος των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου πραγματοποιήθηκε αλλά μόνο για μικρό χρονικό διάστημα, μέχρι το 1944⁴.

2. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Η κατάσταση στο Κοσσυφοπέδιο αλλάζει μετά τα δεδομένα που δημιούργησε το αντιστασιακό κίνημα στη Γιουγκοσλαβία και η νέα πολιτική και διοικητική διάρθρωση της χώρας, όπου καθοριστικό ρόλο είχε ο Τίτο. Η άνοδος του Τίτο στην γιουγκοσλαβική εξουσία άλλαξε την κατάσταση, δίνοντας βαρύτητα στο σερβικό παράγοντα και στην ανάπτυξη άλλων περιοχών της χώρας⁵. Ο Τίτο δεν παραχώρησε καθεστώς ομόσπονδης δημοκρατίας στο Κοσσυφοπέδιο, προτιμώντας να της δώσει περιορισμένη αυτονομία υπό τον άμεσο διοικητικό έλεγχο της ομόσπονδης δημοκρατίας της Σερβίας. Καθεστώς δημοκρατίας δόθηκε στα έθνη ("nations") αλλά όχι στις εθνότητες ("nationalities"). Ως έθνη από τη γιουγκοσλαβική ηγεσία ορίστηκαν οι λαοί που είχαν την κυρίως πατρίδα τους μέσα στα γιουγκοσλαβικά εδάφη, ενώ ως εθνότητες ορίστηκαν αυτές που «μητέρα-πατρίδα» είχαν εκτός των εδαφών αυτών. Οι Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου (και της πΓΔΜ)

⁴ Θ. ΜΑΛΚΙΔΗΣ, *Όψεις του αλβανικού εθνικού ζητήματος*, Ιωάννινα, Ίδρυμα Βορειοηπειρωτικών Ερευνών, 2006, σ. 23.

⁵ Σχετικά με την κρίσιμη αυτή περίοδο βλ. αναλυτικά τη μελέτη του V. DEDIJER, *Yugoslav-Albanian relations, 1939-1948*, Belgrade 1984. Τα περί αυτονομίας βλ. στο E. BIBERAJ, «Albanian-Yugoslav Relations and the Question of Kosovo», *East European Quarterly* 1983, pp. 485-507.

θεωρήθηκαν εθνότητα (ή εθνική μειονότητα)⁶ και όχι μόνο δεν κέρδισαν το καθεστώς της ομόσπονδης δημοκρατίας, αλλά και το γεγονός ότι η αυτόνομη επαρχία τους είχε υποδεέστερο status σε σύγκριση με τη Βοϊβοτίνη. Στην πραγματικότητα ο αλβανικός πληθυσμός μοιράστηκε από τον Τίτο σε 3 δημοκρατίες (πΓΔΜ, Μαυροβούνιο, Κοσσυφοπέδιο) για να αποδυναμωθεί ακόμα περισσότερο.

Το Κοσσυφοπέδιο παρέμεινε μία από τις πιο, ίσως η πιο υπανάπτυκτη επαρχία της Γιουγκοσλαβίας. Το 1952, το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό προϊόν του Κοσσυφοπεδίου αντιστοιχούσε στο ¼ του ακαθάριστου προϊόντος της Σλοβενίας⁷. Ως αποτέλεσμα της υπανάπτυξης του Κοσσυφοπεδίου, πολλοί Αλβανοί οδηγήθηκαν σε μετανάστευση στο εξωτερικό, ενώ ταυτόχρονα πολλοί Σέρβοι –συνήθως οι πιο μορφωμένοι– επέλεξαν τη μετανάστευση σε περιοχές όπου η κατάσταση είναι καλύτερη γι' αυτούς από οικονομικής, κοινωνικής και ψυχολογικής άποψης. Οι λιγότερο μορφωμένοι Σέρβοι έχουν φυσικά μείνει πίσω.

Σε πολιτικό επίπεδο, το Τιτοϊκό καθεστώς ήταν ανοιχτό στο να συζητήσει αιτήματα αυτονομίας του Κοσσυφοπεδίου, δείχνοντας ένα καλό πρόσωπο προς τους Αλβανούς, τουλάχιστον μέχρι το 1948, απ' την άλλη η παραχώρηση της αυτονομίας δινόταν ως κίνητρο για την αφομοίωση του αλβανικού στοιχείου χωρίς να δίνονται σαφείς εγγυήσεις για το καθεστώς της περιοχής. Για λίγο χρονικό διάστημα η κατάσταση ήταν ασαφής. Το σερβικό αίσθημα είχε καταπιεσθεί εξαιτίας της δημιουργίας της Γιουγκοσλαβίας, ενώ παράλληλα οι σερβικοί φόβοι ότι το Κοσσυφοπέδιο θα καταλήξει να είναι μια αμιγώς αλβανική περιοχή δεν είχαν κατευνασθεί. Οι Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου απ' την πλευρά τους δεν ήταν ούτε και αυτοί ευχαριστημένοι, καθώς έβλεπαν το όνειρό τους για ένωση με την Αλβανία να διαλύεται. Η κατάσταση χειροτέρευε μετά το 1948, αφού, δεδομένης της έντασης μεταξύ Αλβανίας και Γιουγκοσλαβίας μετά την αποπομπή του Τίτο από την Κομμουνιστική Δημοκρατία, η υπηρεσία εσωτερικής ασφάλειας υπό τον Αλεξάντερ Ράνκοβιτς δημιούργησε ένα ασφυκτικό κλοιό γύρω από την περιοχή. Έτσι, ενώ θα ήταν αναμενόμενο τα εθνικά πάθη να έχουν καταπέσει εξαιτίας του γεγονότος ότι η κυρίαρχη ιδεολογία ήταν η σοσιαλιστική-γιουγκοσλαβική, παρ' όλα αυτά το καθεστώς του Σερβικής καταγωγής Ράνκοβιτς, δεν οδήγησε τα πράγματα προς αυτή την κατεύθυνση. Αντιθέτως, τα μίση επιδεινώθηκαν εξαιτίας της επιβολής του αστυνομοκρατούμενου καθεστώτος και των τακτικών του

⁶ F.W. HONDIUS, *The Yugoslav Community of Nations*, The Hague, Mouton, 1968. A. DJILAS, *The Contested Country: Yugoslav Unity and Communist Revolution 1919-1953*, Harvard, Harvard University Press, 1991.

⁷ P. ASKHAVAN, *Yugoslavia the Former and the Future*, Washington, The Brookings Institute, 1995, p. 77.

Ράνκοβιτς, ο οποίος αποκαθλώθηκε το 1966. Η χαλάρωση του καθεστώτος έναντι των Αλβανών και οι αλλαγές οδήγησαν στη δημιουργία του Συντάγματος του 1974, το οποίο ήταν σαφώς υπέρ της αλβανικής πλευράς, καθώς προέβλεπε την αυτονομία του Κοσσυφοπεδίου. Σύμφωνα με το Σύνταγμα, οι Αλβανοί είχαν δικαίωμα αντιπροσώπευσης ανάλογο των άλλων ιδρυτικών μελών της Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας. Καταργήθηκε ο σερβικός όρος “Μετόχια” και επιτράπηκε στους Αλβανούς να υψώσουν την αλβανική σημαία. Κάτω απ’ αυτές τις συνθήκες και βλέποντας ότι η κατάσταση δεν είναι με το μέρος τους, οι Σέρβοι του Κοσσυφοπεδίου αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την περιοχή, την ίδια στιγμή που το καθεστώς της αυτονομίας δεν ήταν αρκετό για τους Αλβανούς⁸.

Μετά το θάνατο του Τίτο, το 1980, οι αλβανικές απαιτήσεις εκφράστηκαν έντονα με την αξίωση του καθεστώτος της Ομόσπονδης Δημοκρατίας, την ίδια περίοδο που η οικονομική δυσπραγία εκτίναξε τον δείκτη ανεργίας πάνω από 50%, ενώ οι διενέξεις μεταξύ Αλβανών και Σέρβων για απασχόληση οξύνθηκαν⁹. Η όλη κατάσταση είχε ως αποτέλεσμα το Κοσσυφοπέδιο να γίνεται όλο και περισσότερο αμιγώς αλβανικό, εξαιτίας και της μετανάστευσης και της δημογραφίας¹⁰. Το Κοσσυφοπέδιο αύξησε το μερίδιό από το 3,5% το 1921 στο 7,1% το 1981 σε όλη τη Γιουγκοσλαβία. Αναλόγως, ο αριθμός των κατοίκων ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο αυξήθηκε κατά την ίδια περίοδο στο Κοσσυφοπέδιο από 40,3 σε 145,5, και αυτή αποτέλεσε την μεγαλύτερη αύξηση μέσα στην Γιουγκοσλαβία¹¹. Αυτές οι αυξήσεις οφείλονται στο υψηλό ποσοστό γεννητικότητας -23,1 γεννήσεις ανά 1.000 άτομα- του αλβανικού πληθυσμού.

Όταν τα αλβανικά αιτήματα μορφοποιήθηκαν, αυτά εκφράστηκαν με μαζικές διαμαρτυρίες οι οποίες οδήγησαν στην επέμβαση του Γιουγκοσλαβικού Στρατού. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1989, ο πρόεδρος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Σερβίας Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς κάτω από την επίφαση της πολιτιστικής εκστρατείας «εμφανίστηκε στον εορτασμό της 600ής επετείου της μάχης του Κοσσυφοπεδίου για να διακηρύξει ότι οι Σέρβοι ουδέποτε θα εγκαταλείψουν το δικό τους Κόσοβο-Μετόχια». Οι προθέσεις του Μιλόσεβιτς υλοποιήθηκαν με την αλλαγή του *statu quo* που είχε δημιουργηθεί το 1974 καταργώντας το καθεστώς αυτονομίας με το Σύνταγμα του 1990, εξελίξεις που οριοθετούν, μαζί με άλλες στην υπόλοιπή χώρα, την αρχή των διαδικασιών της αποσύνθεσης της Γιουγκοσλαβίας.

⁸ J. MARKO, «Die rechtliche Stellung der Minderheiten in Serbien», in: J. FROWEIN-R. HOFMANN-S. OETER, *Das Minderheitenrecht europäischer Staaten*, Teil 2, Heidelberg u.a., Springer Verlag, 1994, pp. 307-317.

⁹ J. LAMPE, *Yugoslavia as History. Twice There Was a Country*, London, CUP, 1996, p. 333.

¹⁰ B. DENITCH, *The Tragic Death of Yugoslavia*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 1996, p. 118.

¹¹ Θ. ΜΑΛΚΙΔΗΣ, ο. π., σ. 45.

3. ΜΕΤΑ ΤΗ ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ. Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΤΟΥ 1999

Τα νέα δεδομένα που προέκυψαν μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και ιδιαίτερα οι βίαιες συγκρούσεις περιθωριοποίησαν το ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου, ωστόσο δεν το έκλεισαν. Το καθεστώς Μιλόσεβιτς προώθησε την κατάργηση του Συντάγματος του 1974, κίνηση η οποία ουσιαστικά ήταν η αρχή της κρίσης, καθώς η διαδικασία απόκτησης του ελέγχου από τους Σέρβους του Κοσσυφοπεδίου σήμαινε για τους Αλβανούς¹² απώλεια των θέσεων εργασίας τους και παραγκωνισμό τους από την διοίκηση, τα σχολεία, το πανεπιστήμιο και τη βιομηχανία, και τη χειροτέρευση της οικονομικής τους θέσης¹³. Η κατάσταση έγινε ακόμη πιο πεστική για τους Αλβανούς μετά και τις οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις στο ομοσπονδιακό κράτος, αφού μετά το 1991 η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (ΟΔΓ) υπέστη μεγάλη πτώση του ΑΕΠ λόγω των πολεμικών επιχειρήσεων και των προσφυγικών κυμάτων, της ρήξης της αλληλεξάρτησης των γιουγκοσλαβικών δημοκρατιών και της διακοπής των οικονομικών τους σχέσεων, και των συνεπειών του εμπάργκο των Ηνωμένων Εθνών. Έτσι η παραγωγή της ΟΔΓ κατάρρευσε και, ενώ το 1992 η βιομηχανική της παραγωγή ήταν στα 88,6 % του επιπέδου του 1990, το 1994 είχε πέσει στα 35,9%, ενώ η ανεργία το 1995 ανήλθε στα 25%. Ταυτόχρονα ο πληθωρισμός βρισκόταν σε υψηλά επίπεδα (50%).

Οι Αλβανοί ανακήρυξαν την ανεξαρτησία τους από την Σερβία μετά από το δημοψήφισμα του 1991 και διενέργησαν εκλογές το 1992 στις οποίες ο Ιμπραήμ Ρουγκόβα εξελέγη πρόεδρος¹⁴. Ο Ρουγκόβα ξεκίνησε την πολιτική της παθητικής

¹² Από τα περίπου δύο εκατομμύρια κατοίκων, οι Αλβανοί αποτελούν το 90%, ενώ το 1948 το ποσοστό τους ήταν 68,5% και το 1981 ήταν 77,4%.

¹³ Σύμφωνα με στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, το 1993 το κατά κεφαλήν εισόδημα στην κυρίως Σερβία ήταν \$2.238 ενώ αυτό του Κοσσυφοπεδίου ήταν \$662. T. VEREMIS «Kosovo: the Power Keg on Hold», *Balkan Forum* 4, 2 (15), Ιουν. 1996, 27-44.

¹⁴ Ο Ρουγκόβα αποφοίτησε από τη Φιλολογική Σχολή του Πανεπιστημίου της Πρίστινα το 1971, ένα από τα μεγαλύτερα στην πρώην Γιουγκοσλαβία μαζί μ' αυτό του Βελιγραδίου και του Ζάγκρεμπ, και μετέβη στη Σορβόννη στο Παρίσι το 1976 για να σπουδάσει γλωσσολογία. Με την επιστροφή του στο Κοσσυφοπέδιο εργάστηκε ως καθηγητής Αλβανικής φιλολογίας και το 1989 ηγήθηκε της ένωσης συγγραφέων του Κοσσυφοπεδίου και, όταν ο Μιλόσεβιτς ανακάλεσε την αυτονομία της περιοχής, ο Ρουγκόβα αποτέλεσε έναν από τους ιδρυτές της Δημοκρατικής Ένωσης του Κοσσυφοπεδίου (LDK), υποστηρίζοντας μια πολιτική μη βίαιης αντίστασης στο καθεστώς για την οποία επονομάστηκε «Γκάντι των Βαλκανίων». Ο Ρουγκόβα μαζί με τον Α. Ντεμάσι, τον «Μαντέλα των Βαλκανίων», το φυλακισμένο για 28 χρόνια, συγκρότησε ένα μετριοπαθές δίδυμο στο Κοσσυφοπέδιο σε αντίθεση με τους πιο σκληροπυρηνικούς. Το 1992 και το 1998 ο Ρουγκόβα εκλέχθηκε πρόεδρος της αυτοαποκαλούμενης «Δημοκρατίας του Κοσσυφοπεδίου», το 1998 του απονεμήθηκε το Βραβείο Ζαχάρωφ για την Ελευθερία της Σκέψης

αντίστασης και οργάνωσε στο Κοσσυφοπέδιο ένα σύστημα παράλληλων θεσμών με πρόεδρο, πρωθυπουργό, κοινοβούλιο και κυβέρνηση της «Δημοκρατίας του Κοσσυφοπεδίου». Οι πόλεμοι που ακολούθησαν την αποσύνθεση της Γιουγκοσλαβίας έστρεψαν την προσοχή μακριά από το Κοσσυφοπέδιο, αλλά ενώ οι υπόλοιπες εθνικές διεκδικήσεις διευθετήθηκαν με τη Συμφωνία του Ντέιτον για τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, ήταν αναπόφευκτο για το Κοσσυφοπέδιο να μην ξανακερδίσει την προσοχή καθώς δεν αναφέρθηκε καθόλου στη συμφωνία, και οι Αλβανοί θεωρούσαν ότι δεν επιλύθηκε το δικό τους ζήτημα. Η εμφάνιση, το 1996, του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσσυφοπεδίου (UCK) έφερε τις σερβικές δυνάμεις (40.000 τακτικού στρατού και 30.000 δυνάμεις ασφαλείας) στο Κοσσυφοπέδιο με αποτέλεσμα να ξεσπάσει η ένοπλη αντιπαράθεση¹⁵.

Ταυτόχρονα προέκυψε σε διεθνές επίπεδο η πολιτική φιλολογία περί παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με την κατάργηση του καθεστώτος αυτονομίας της περιοχής του 1989. Ο Ειδικός Εισηγητής της Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Τ. Mazowiecki είχε καταγγείλει στις εκθέσεις του για την κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην πρώην Γιουγκοσλαβία την παραβίαση των δικαιωμάτων των Αλβανών, ήδη κατά την διάρκεια της ένοπλης σύρραξης στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Η παραβίαση των δικαιωμάτων της αλβανικής κοινότητας έλαβε μείζονες διαστάσεις μετά την έναρξη των επιθέσεων του Γιουγκοσλαβικού στρατού κατά των Αλβανών ανταρτών την 28.02.1998, ως συνέπεια ορισμένων ευνοϊκών για το Βελιγράδι τοποθετήσεων των Ηνωμένων Πολιτειών, που παρερμηνεύθηκαν από το καθεστώς ως ανοχή στην χρήση βίας.

Η χειροτέρευση της κατάστασης επιβεβαιώνεται από την ενεργοποίηση των αρμοδιοτήτων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Το Συμβούλιο Ασφαλείας

και, όταν την ίδια χρονιά ξέσπασε η ένοπλη σύγκρουση με τη Σερβία, ο Ρουγκόβα εκποτίστηκε από τον Απελευθερωτικό Στρατό του Κοσσυφοπεδίου, καθώς αρκετοί Αλβανοί τον θεώρησαν παθητικό και μετριοπαθή. Ωστόσο, με τη μετριοπάθεια και την ειρηνική φύση της αντιπολίτευσης του κέρδισε διεθνή σεβασμό και το Φεβρουάριο του 1999 συμμετείχε στις συνομιλίες στο Rambouillet ως μέλος της Αλβανικής αντιπροσωπείας του Κοσσυφοπεδίου, συνομιλίες οι οποίες απέτυχαν λόγω των αποικιοκρατικών όρων που τέθηκαν στη Σερβία. Με την έναρξη της νατοϊκής επιδρομής τέθηκε σε κατ' οίον περιορισμό και με την έλευση της διεθνούς κατοχικής δύναμης το κόμμα του επέστρεψε δυναμικά, κερδίζοντας τον Οκτώβριο του 2000 στις δημοτικές εκλογές του με 58% των ψήφων. Ο Ρουγκόβα χρίστηκε από τις κατοχικές δυνάμεις πρόεδρος του Κοσσυφοπεδίου το Μάρτη του 2002, είχαν προηγηθεί οι γενικές εκλογές το Νοέμβριο του 2001, στις οποίες το LDK έλαβε το 46 τοις εκατό των ψήφων. Μετά την δεύτερη νίκη του κόμματός του στις εκλογές που διεξήχθησαν τον Οκτώβριο του 2003, το Δεκέμβριο του ίδιου έτους τοποθετήθηκε ξανά για δεύτερη θητεία στο αξίωμα του προέδρου και κατέστησε εντονότερο το αίτημά του για ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου. Ο Ρουγκόβα πέθανε τον Ιανουάριο του 2006 λίγες ημέρες πριν την έναρξη των συνομιλιών για το μελλοντικό καθεστώς της περιοχής.

¹⁵ N. BEHAR, «Regional Security: Case Study», *Peace and the Sciences*, vol. XXVII (1996) 7-14.

επέβαλε εμπάργκο όπλων κατά της Γιουγκοσλαβίας¹⁶ με σκοπό τον έλεγχο της κρίσης, που οφειλόταν στην χρήση βίας από τις σερβικές δυνάμεις ασφαλείας και στις πράξεις του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσσυφοπεδίου. Στην απόφαση 1199/23.09.1998, το Συμβούλιο Ασφαλείας επέρριψε την κύρια ευθύνη για την κρίση στην Γιουγκοσλαβία, θεωρώντας ότι η υπερβολική και χωρίς διάκριση χρήση βίας εκ μέρους των σερβικών δυνάμεων κατά του αμάχου πληθυσμού είχε ήδη οδηγήσει στην φυγή διακοσίων τριάντα χιλιάδων (230.000) ατόμων από τις εστίες τους, εκ των οποίων πενήντα χιλιάδες (50.000) στερούνταν στέγης και μέσωσιν ικανοποίησης των βασικών αναγκών. Το Συμβούλιο εξέφρασε ιδιαίτερα την ανησυχία του από τις προσφυγικές ροές όχι μόνον προς τις γειτονικές χώρες Αλβανία και Βοσνία και Ερζεγοβίνη, αλλά και προς άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Στις 9.10.1998 το ΝΑΤΟ απείλησε την χρήση βίας για τον τερματισμό των ανωτέρω πράξεων, με επιστολή που απέστειλε ο Γενικός Γραμματέας της Συμμαχίας προς τους μόνιμους αντιπροσώπους των κρατών-μελών. Η απειλή υπήρξε αποτελεσματική, αφού μία εβδομάδα αργότερα, την 15/16.10.1998, υπογράφηκαν οι συμφωνίες επαλήθευσης μεταξύ Γιουγκοσλαβίας-ΟΑΣΕ και Γιουγκοσλαβίας-ΝΑΤΟ. Έτσι το ΝΑΤΟ και ο ΟΑΣΕ θα επέβλεπαν την εφαρμογή της απόφασης 1199/1998, την τήρηση ανακωχής μεταξύ των μερών και την συμμόρφωση της Γιουγκοσλαβίας με την επιταγή του Συμβουλίου Ασφαλείας, να παύσει την χρήση βίας κατά του αμάχου πληθυσμού. Παρ' όλα ταύτα, η κρίση συνεχίστηκε, όπως και η ροή προσφύγων, χωρίς να εμφανίζονται σημεία εκτόνωσης, και στις αρχές Νοεμβρίου του 1998 ο αριθμός των προσφύγων και εκτοπισμένων είχε ανέλθει περίπου σε τριακόσιες χιλιάδες (300.000) άτομα, ενώ αυξανόταν ο αριθμός των Αλβανών που ζητούσαν άσυλο σε ευρωπαϊκές χώρες¹⁷. Εξ άλλου, η Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποδοκίμασε στην απόφασή της για την κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Κροατία και Γιουγκοσλαβία, την συμπεριφορά των γιουγκοσλαβικών αρχών στο Κοσσυφοπέδιο κατά το έτος 1998 με πολύ εντονότερο τρόπο από ό,τι η αντίστοιχη απόφαση του προηγούμενου έτους 1997.

Η «Ομάδα Επαφής» (ΗΠΑ, Μ. Βρετανία, Γαλλία, Ρωσία, Γερμανία και Ιταλία) συνέχισε τις προσπάθειες για ειρηνική επίλυση της κρίσης και συγκάλυψε τις δύο διασκέψεις του Rambouillet στη Γαλλία (Φεβρουάριος και Μάρτιος του 1999), όπου οι προτάσεις που υποβλήθηκαν δεν είχαν την υποστήριξη της Ρωσίας ως προς το σκέλος της παρουσίας στρατιωτικής δύναμης του ΝΑΤΟ. Ευθεία

¹⁶ Απόφαση 1160/31.03.1998.

¹⁷ Έκθεση του ΓΓ του ΟΗΕ προς το Συμβούλιο Ασφαλείας S/1998/1068, παρ. 20. Commission on Human Rights, Situation of Human Rights in Bosnia and Herzegovina, the Republic of Croatia and the Federal Republic of Yugoslavia, Res. 1998/79, παρ. 16-29, Res. 1997/57, παρ. 29-31.

υποστήριξη προς το σχέδιο του Rambouillet εξέφρασε όμως η Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ, η οποία ζήτησε από την Γιουγκοσλαβία με την απόφ. 1999/2, να υπογράψει και να εφαρμόσει αμέσως όλες τις πλευρές της «συμφωνίας», όπως την χαρακτήρισε, άρα και το στρατιωτικό σκέλος¹⁸. Την απόφαση αυτή υπερψήφισαν σαράντα τέσσερις χώρες και την καταψήφισε μόνον η Ρωσία, ενώ η Κίνα, η Ινδία και η Κούβα, το Κογκό, το Νεπάλ και η Νότια Αφρική απείχαν¹⁹.

Μετά την αποτυχία των διαπραγματεύσεων του Rambouillet ο ΟΗΕ ανακοίνωσε την 22.03.1999 ότι διακόσιες εξήντα εννέα χιλιάδες (269.000) πρόσφυγες είχαν καταφύγει σε γειτονικές χώρες και σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης, ενώ ο αριθμός των εκτοπισμένων στο Κοσσυφοπέδιο ανερχόταν σε διακόσιες τριάντα πέντε χιλιάδες (235.000) άτομα, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και είκοσι πέντε χιλιάδες (25.000) που εγκατέλειψαν τις οικίες τους μεταξύ 20.03./22.03.1999. Άρα, ο συνολικός αριθμός των προσφύγων και εκτοπισμένων προσώπων είχε ανέλθει κατά το χρονικό εκείνο σημείο σε πεντακόσιες τέσσερις χιλιάδες (504.000) άτομα²⁰.

Την 23.03.1999 ο Γενικός Γραμματέας του NATO υπέβαλε προς τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ έκθεση για την εφαρμογή των συμφωνιών του Οκτωβρίου 1998, σύμφωνα με την απόφ. 1203/1998 του Συμβουλίου Ασφαλείας. Στην έκθεση διαπιστώνεται ότι η Γιουγκοσλαβία δεν τήρησε την δέσμευσή της για την μείωση

¹⁸ Η πρόταση προέβλεπε κατά βίαιη αυτονομία, ελεύθερες εκλογές, χωριστές αστυνομικές δυνάμεις και επανεξέταση του πολιτικού καθεστώτος σε τρία χρόνια. Για να ικανοποιηθεί η αλβανική αντιπροσωπεία προστέθηκε στο τελικό κείμενο αναφορά στη θέληση του λαού του Κοσσυφοπεδίου που θα επηρέαζε την τελική λύση μετά την τριετή εφαρμογή της ενδιάμεσης συμφωνίας. Τα μεγαλύτερα προβλήματα προέκυψαν στο Ραμπουνγέ από τα άρθρα 3 και 4 του προοιμίου και από το παράρτημα Β', τα οποία προστέθηκαν στο κείμενο που συμφωνήθηκε. Το άρθρο 3 αναφερόταν στην ουσιαστική αυτονομία του και η διατύπωσή του γέννησε στους Σέρβους φόβους ότι αμφισβητούσε ευθέως την μελλοντική παραμονή της περιοχής στη Γιουγκοσλαβία. Το άρθρο 4 θεωρούσε τη διεθνή στρατιωτικοπολιτική παρουσία αναπόσπαστο μέρος της συμφωνίας. Αυτό που επιθυμούσε το Βελιγράδι όμως ήταν να ξεχωρίσει τη συμφωνία από την επιτήρησή της. Το παράρτημα Β' ασχολούνταν με το καθεστώς της πολυεθνικής δύναμης που θα υπήρχε στην περιοχή. Σημειωτέον ότι το παράρτημα που αφορούσε στα στρατιωτικά ζητήματα άργησε να εμφανιστεί γιατί η ομάδα επαφής δεν είχε σχηματίσει ενιαία άποψη σχετικά με το ρόλο και τις αρμοδιότητες του NATO. Στα 25 άρθρα της πρότασης ουσιαστικά υπαγορευόταν μια κατάσταση που απαγόρευε έστω και τον ελάχιστο έλεγχο της Γιουγκοσλαβίας πάνω στις δυνάμεις του NATO και στο άρθρο 8 η Γιουγκοσλαβία υποχρεωνόταν να παρέχει δωρεάν και κατά προτεραιότητα όλες τις υποδομές του κράτους στο NATO και να παρέχει νομική ασυλία σε όλο το προσωπικό ακόμα και όταν παραβιάζονταν οι Γιουγκοσλαβικοί νόμοι. M. WELLER, «The Rambouillet Conference on Kosovo», *International Affairs* 75, 2 (1999) 211-251.

¹⁹ Press Release HR/CN/910/13.04.99.

²⁰ Press Release SG/SM/6936/22.03.99.

και αναδιάταξη των δυνάμεών της στο Κοσσυφοπέδιο, αλλά αντιθέτως, από τις 20.03., οπότε αναχώρησε η αποστολή του ΟΑΣΕ, η χώρα αυτή «έχει αυξήσει τις στρατιωτικές δραστηριότητές του και χρησιμοποιεί την υπερβολική και πλήρως δυσανάλογη δύναμη, με αυτόν τον τρόπο δημιουργώντας μια περαιτέρω ανθρωπιστική καταστροφή»²¹. Στις 24.03.1999 άρχισε η ένοπλη επέμβαση του ΝΑΤΟ²², η οποία έγινε χωρίς να τηρηθούν οι νόμιμες προϋποθέσεις του άρθρου 53 του Χάρτη του ΟΗΕ²³, χωρίς, δηλαδή, την έστω και εκ των υστέρων εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας²⁴.

Οι ενέργειες αυτές του ΝΑΤΟ και, κυρίως, οι παρατεταμένοι αεροπορικοί βομβαρδισμοί έγιναν αντικείμενο οξείας κριτικής, ακόμα και από τους υποστηρικτές της «ανθρωπιστικής επέμβασης», και δημιούργησαν τεταμένες σχέσεις μεταξύ του ΝΑΤΟ και των δύο Μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας, Ρωσίας, Κίνας, με τις οποίες συντάχθηκαν και άλλα Κράτη μέλη του ΟΗΕ (Ινδία, Αραβικά Κράτη και αρκετά Λατινοαμερικανικά Κράτη).

Σε δήλωσή του, της 09.04.99, ο Kofi Annan διατύπωσε τους εξής πέντε όρους προς τις γιουγκοσλαβικές αρχές για την κατάπαυση των εχθροπραξιών: άμεσο τερματισμό της εκστρατείας εκφοβισμού και εκδίωξης του άμαχου πληθυσμού, τερματισμό όλων των δραστηριοτήτων των στρατιωτικών και παραστρατιωτικών

²¹ Επιστολή του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ προς τον Πρόεδρο του Συμβουλίου Ασφαλείας S/1999/338/25.03.1999, με την οποία διαβιβάζει την από 23.03.1999 επιστολή του Γενικού Γραμματέα του ΝΑΤΟ.

²² Οι βομβαρδισμοί του ΝΑΤΟ κατά την άνοιξη του 1999 επέφεραν ένα επιπλέον βαρύτατο πλήγμα στην γιουγκοσλαβική οικονομία, που ήδη βρισκόταν σε βαθιά παρακμή. Η οικονομική ζημιά που έχουν προκαλέσει οι βομβαρδισμοί υπολογίσθηκε από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων περίπου στα \$25 δισεκατομμύρια, και το ΑΕΠ των δύο δημοκρατιών της ΟΔΓ βρισκόταν γύρω στο 50% του επιπέδου του 1989, η βιομηχανική παραγωγή γύρω στο 40%, και μόνο η αγροτική παραγωγή είχε παραμείνει στα επίπεδα του 1989. Σύμφωνα με την ομάδα G17, η οποία δεν ελεγχόταν από το καθεστώς Μιλόσεβιτς, η οικονομική ζημιά των βομβαρδισμών ήταν \$29,6 δισεκατομμύρια, εκ των οποίων τα \$23,2 δισ. ήταν απώλειες του γιουγκοσλαβικού ΑΕΠ κατά την επόμενη δεκαετία. Η ομάδα G17 υπολόγισε ότι η γιουγκοσλαβική οικονομία θα χρειασθεί μια δεκαεπταετία για να ανακτήσει το επίπεδο παραγωγικότητας που είχε πριν τους βομβαρδισμούς. Συνυπολογίζοντας την προγενέστερη οικονομική παρακμή της Γιουγκοσλαβίας, συμπεραίνει ότι θα χρειασθούν 40 χρόνια για να ανακτηθεί το επίπεδο ευημερίας που η χώρα είχε το 1989. Εκτιμά επιπλέον ότι η βιομηχανική παραγωγή της Γιουγκοσλαβίας θα πέσει βραχυπρόθεσμα κατά 44%, και ότι η ανεργία θα αυξηθεί από 25% σε 31% του εργατικού δυναμικού. Οι εξαγωγές αναμένεται να πέσουν κατά 55% και οι εισαγωγές κατά 58% σε σχέση με τα επίπεδά τους το 1998. Wall Street Journal Europe 27/7/1999.

²³ T. D. GILL, «Legal and Some Political Limitations on the Power of the Security Council to Exercise its Enforcement Powers Under Charter VII of the Charter», *NYIL*, vol. XXVI (1995) 33-138.

²⁴ D. KRITSIOTIS, «The Kosovo Crisis and NATO's Application of Armed Forces against the Federal Republic of Yugoslavia», *International and Comparative Law Quarterly* 2000/2, 330-359.

δυνάμεων στο Κόσοβο και απομάκρυνση των δυνάμεων αυτών, άνευ όρων αποδοχή της επιστροφής των προσφύγων και εκτοπισμένων στις οικίες τους, ανάπτυξη διεθνούς στρατιωτικής δύναμης για την διασφάλιση ενός ασφαλούς περιβάλλοντος για την επιστροφή των προσφύγων και την ανεμπόδιστη παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και, τέλος, επαλήθευση της συμμόρφωσης με τις ανωτέρω δεσμεύσεις από την διεθνή κοινότητα.

Δύο εβδομάδες αργότερα, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων του NATO υιοθέτησαν κατά την Σύνοδο του Βορειοατλαντικού Συμβουλίου στην Ουάσιγκτον δήλωση για το Κοσσυφοπέδιο, στο οποίο διατυπώνονται επίσης πέντε όροι για τον τερματισμό των εχθροπραξιών. Το NATO ζήτησε από την Γιουγκοσλαβία τον επαληθεύσιμο τερματισμό κάθε στρατιωτικής δράσης, όπως και της βίας και καταπίεσης στο Κοσσυφοπέδιο, την απομάκρυνση των στρατιωτικών, αστυνομικών και παραστρατιωτικών οργανώσεων, την εγκατάσταση στο Κόσοβο μίας διεθνούς στρατιωτικής παρουσίας, την άνευ όρων και ασφαλή επιστροφή όλων των προσφύγων και εκτοπισμένων και την ανεμπόδιστη πρόσβαση σε αυτούς των οργανισμών ανθρωπιστικής βοήθειας και, τέλος, την συνεργασία των Γιουγκοσλαβικών αρχών για την επίτευξη πλαισίου συμφωνίας βασισμένου στο κείμενο του Rambouillet.

Μετά την ολοκλήρωση της Νατοϊκής επέμβασης ακολούθησε η απόφαση 1244 (10 Ιουνίου 1999) του Συμβουλίου Ασφαλείας, η οποία εξουσιοδότησε (παρ. 10) την ανάπτυξη πολιτικής παρουσίας του ΟΗΕ (UNMIK), το κείμενο Αχτισάρν/Τσερνομόντιν και την επακόλουθη Στρατιωτική-Τεχνική Συμφωνία τερματισμού των εχθροπραξιών και την υποχώρηση της ΟΔΓ αναφορικά με το status της περιοχής.

Η απόφ. 1244/1999 δημιούργησε ένα ειδικό διεθνές καθεστώς στο Κοσσυφοπέδιο υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, επέτρεψε την είσοδο της KFOR στην περιοχή και ζήτησε την απομάκρυνση των Γιουγκοσλαβικών στρατιωτικών και παραστρατιωτικών ομάδων. Το Συμβούλιο Ασφαλείας αναγνώρισε εμμέσως και εκ των υστέρων την αναγκαιότητα της επέμβασης και έλαβε τα αναγκαία μέτρα, προκειμένου να τερματισθούν οι μαζικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο Κοσσυφοπέδιο. Σύμφωνα με την ανωτέρω απόφαση του Συμβουλίου ασφαλείας, σκοπός της πολιτικής παρουσίας είναι η παροχή ενδιάμεσης διοίκησης, με τη βοήθεια της οποίας «ο λαός του Κοσσυφοπεδίου» θα μπορεί να απολαύει «ουσιαστικής αυτονομίας» εντός της ΟΔΓ. Επίσης, η ίδια απόφαση επιβεβαιώνει μεν την κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα της πρώην Γιουγκοσλαβίας, συγχρόνως όμως επιβεβαιώνει και καλεί «για σημαντική αυτονομία και αυτοδιοίκηση στο Κοσσυφοπέδιο». Ένα άλλο σημείο της απόφασης είναι εκείνο στο οποίο τονίζεται ότι η πολιτική παρουσία θα πρέπει να διευκολύνει την πολιτική διαδικασία για τον καθορισμό του μελλοντικού καθεστώτος στο Κοσσυφοπέδιο, λαμβάνοντας υπόψη τις συμφωνίες του Ραμπουγιέ.

Για την υλοποίηση των στόχων της επιχείρησης ενεπλάκησαν η UNMIK, με αστυνομική δύναμη που απαριθμεί 4.400 άτομα από 53 χώρες, και άλλα όργανα και περιφερειακοί οργανισμοί, όπως ο Ύπατος Αρμοστής για τους Πρόσφυγες, που ασχολείται με τα ανθρωπιστικά θέματα, ο ΟΑΣΕ, που έχει τα θέματα της εγκαθίδρυσης θεσμών, και η Ευρωπαϊκή Ένωση, που έχει αναλάβει την ανοικοδόμηση της περιοχής (Σύμφωνο Σταθερότητας), για δε τα θέματα ασφαλείας λειτουργεί η στρατιωτική παρουσία της KFOR²⁵.

Μεταξύ των στρατιωτικών αρμοδιοτήτων, εκείνη η οποία προτάσσεται στην απόφαση 1244 είναι η αποτροπή νέων εχθροπραξιών, η διατήρηση και εν ανάγκη η επιβολή της εκχειρίδας, καθώς και η εξασφάλιση της αποχώρησης από το Κοσσυφοπέδιο του γιουγκοσλαβικού στρατού, της αστυνομίας και των παραστρατιωτικών δυνάμεων, η παύση των εχθροπραξιών, το χρονοδιάγραμμα και ο ακριβής τρόπος της αποχώρησης των γιουγκοσλαβικών δυνάμεων, η επιστροφή των προσφύγων, η επαναλειτουργία της οικονομίας, η εισαγωγή φορολογικού και τραπεζικού συστήματος, η αποκατάσταση της καθημερινής ομαλότητας, η λειτουργία των σχολείων και της δημόσιας τάξης, ο αφοπλισμός του UCK, η δημιουργία τοπικής διοίκησης (JIAS/IAC) με συμμετοχή Αλβανών και Σέρβων, η διεξαγωγή δημοτικών γενικών εκλογών, η αποκατάσταση του κράτους δικαίου, η λειτουργία της δικαιοσύνης.

Σύμφωνα με την αρχή «Standards before Status» που εισήγαγε το 2003 ο τότε Ειδικός Εκπρόσωπος του ΓΓ ΟΗΕ κ. Holkeri, για να προσδιοριστεί το οριστικό καθεστώς του Κοσσυφοπεδίου έπρεπε να πληρωθούν τα εξής 8 κριτήρια (standards):

- Ελεύθερη και ανεμπόδιστη επιστροφή των προσφύγων και των εσωτερικώς εκτοπισμένων προσώπων.
- Λειτουργικοί δημοκρατικοί θεσμοί.
- Κράτος Δικαίου.
- Ελευθερία μετακινήσεως.
- Ουσιαστική, ανταγωνιστική οικονομία της αγοράς.
- Δικαιώματα περιουσίας.

²⁵ Η KFOR είναι στρατιωτική δύναμη που αποτελείται από το NATO, συμπεριλαμβανομένων των Κρατών μελών του, των βοηθητικών του οργάνων, του στρατηγικού του Αρχηγείου και των εθνικών του τμημάτων και των μη-Νατοϊκών συνεισφεροσών χωρών (απόφαση Σ.Α. αρ. 2000/47). Η δύναμη αυτή λειτουργεί σε πέντε ζώνες ασφαλείας, στις οποίες ασκούν επιρροή αντιστοίχως οι ΗΠΑ, η Αγγλία, η Γαλλία, η Γερμανία, και η Ιταλία. Τέτοια ζώνη δεν δόθηκε στη Ρωσία. A. J. R. GROOM and P. TAYLOR, «The United Nations System and the Kosovo Crisis», in: *Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention, Selective Indignation, Collective Action and International Citizenship*, ed. Albrecht SCHNABEL and Ramesh THAKUR, 2000, pp. 291-319.

- Διάλογος μεταξύ Βελιγραδίου και Πρίστινας.
- Επιτέλεση κοινωφελούς έργου και πολυεθνική σύσταση του Σώματος Προστασίας Κοσόβου (“Kosovo Protection Corps”).

Στις 27 Μαΐου 2005 ο ΓΓΗΕ Κόφι Αννάν ενημέρωσε το Συμβούλιο Ασφαλείας ότι, παρ’ όλο που κανένα από τα 8 κριτήρια δεν έχει εφαρμοσθεί πλήρως, σημειώθηκε ικανή πρόοδος ώστε να γίνει συνολική επισκόπηση εντός του θέρους και διόρισε ως ειδικό απεσταλμένο το Νορβηγό Μόνιμο Αντιπρόσωπο στο ΝΑΤΟ Kai Eide. Στην Έκθεσή του, ο κ. Eide αναγνωρίζει τις αδυναμίες εκπληρώσεως των Κριτηρίων στη μέχρι τούδε πορεία, αλλά παράλληλα σηματοδοτεί την έναρξη διαπραγματεύσεων για το τελικό καθεστώς, με την αιτιολογία ότι η παρόρασή της θα επιδείνωνε την κατάσταση έτι περαιτέρω. Το Συμβούλιο Ασφαλείας στις 24 Οκτωβρίου υιοθέτησε τα συμπεράσματα της Εκθέσεως Eide και εξουσιοδότησε το ΓΓΗΕ κ. Αννάν να δρομολογήσει τις διαδικασίες καθορισμού του μελλοντικού καθεστώτος του Κοσσυφοπεδίου, διαδικασίες που ξεκίνησαν στις αρχές του 2006.

4. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΝΑΤΟ. ΠΡΟΣ ΤΟ ΤΕΛΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ (;)

Το 2006 αποτελεί έτος επανεμφάνισης της Βαλκανικής μεταψυχροπολεμικής κρίσης, με την απόφαση για το μέλλον του Κοσσυφοπεδίου. Παρότι οι διαπραγματεύσεις για το οριστικό (;) καθεστώς του Κοσσυφοπεδίου, που τελεί υπό το διοικητικό έλεγχο του ΟΗΕ και το στρατιωτικό του ΝΑΤΟ, έχουν ξεκινήσει, φαίνεται ότι η διεθνής κοινότητα δεν έχει αποφασίσει τι θέλει να κάνει την περιοχή: προτεκτοράτο, περιοχή υπό διεθνή εντολή του ΟΗΕ, κρατών της περιοχής, της ΕΕ, αυτονομημένη επαρχία στο κράτος της Σερβίας-Μαυροβουνίου, ή ανεξάρτητο κράτος; Να σημειωθεί, ενώ στο Ραμπουγιέ είχε υπάρξει ένα σχέδιο συντάγματος για το Κοσσυφοπέδιο με πλήρη οργάνωση όλων των εξουσιών της περιοχής, αφού με τη Σερβία-Μαυροβούνιο –ονομασία της ΟΔΓ από το 2003 που εντός του 2006 θα αποτελεί και αυτή παρελθόν λόγω της απόσχισής του Μαυροβουνίου– θα είχε μόνο κοινό νόμισμα, εξωτερική πολιτική και άμυνα, με το μεταπολεμικό καθεστώς διαμορφώνεται μια πολύ ασαφής εικόνα. Πολιτικά υπάρχει μια πολιτική συμφωνία-πλαίσιο, που εξασφαλίζει αυτοδιοίκηση στην περιοχή και λαμβάνει υπ’ όψιν της τα κείμενα του Ραμπουγιέ και τις αρχές της κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Γιουγκοσλαβίας, χωρίς ωστόσο να γίνεται ξεκάθαρο τι επιθυμεί η διεθνής κοινότητα για την περιοχή. Έτσι οι ΗΠΑ και οι Σύμμαχοι τους βρίσκονται μπροστά σ’ αυτό το μεγάλο δίλημμα, με δεδομένη την αποτυχία της πολιτικής που σχεδιάστηκε και ακολουθήθηκε για συμβίωση μεταξύ των εθνοτικών ομάδων, την άθλια οικονομική κατάσταση, την υψηλή

ανεργία, τη μετανάστευση –ηθελημένη και αναγκαστική–, το οργανωμένο έγκλημα, τη διαφθορά, δεδομένα τα οποία παρά την θέληση όλων των πλευρών εντείνουν την ήδη τεταμένη κατάσταση.

Από τη μεριά τους οι Σέρβοι της περιοχής αγωνιούν πρωτίστως για τη επιβίωσή τους, και δευτερευόντως για το σύνθημα «πολιτικό μέλλον του Κοσσυφοπεδίου με σεβασμό σε όλες τις εθνότητες», αφού από τον Ιούνιο του 1999 έως το 2005 περισσότερα από 1.300 άτομα σκοτώθηκαν, ενώ αγνοούνται εκατοντάδες. Πολλά χωριά καταστράφηκαν και 70.000 σπίτια Σέρβων πυρπολήθηκαν, ενώ μέχρι το Μάρτιο του 2004 είχαν καταστραφεί 115 εκκλησίες και μοναστήρια. Στο διήμερο επανάληψης των εθνοτικών συγκρούσεων 17 και 18 Μαρτίου 2004 υπήρξαν 19 νεκροί, 950 τραυματίες και 500 πυρπολημένες οικίες, ενώ κάηκαν 35 εκκλησίες και εκδιώχθηκαν 400 Σέρβοι από τις οικίες τους. Η παρούσα κατάσταση φαίνεται ότι δε ευνοεί τη Σερβική κοινότητα της περιοχής, το μοναδικό νοσοκομείο που λειτουργεί για τους Σέρβους είναι αυτό βόρεια της Μητροβίτσα, έχουν εκδιωχθεί όλοι οι Σέρβοι από τις εργασίες τους και έχει διακοπεί η παροχή ρεύματος και θέρμανσης στα σερβικά χωριά, ενώ η διαφορετική στάση που κράτησαν ο Σέρβος πρόεδρος και ο πρωθυπουργός στις εκλογές του Κοσσυφοπεδίου του 2004 φανερώνει και τις απόψεις που υπάρχουν στο σερβικό εσωτερικό. Μία τάση είναι πως αν η χώρα συνεργαστεί με το «Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τα εγκλήματα στην πρώην Γιουγκοσλαβία», το Κοσσυφοπέδιο μέσα στην επόμενη πενταετία θα μπορούσε να συμπεριληφθεί σε ένα είδος συμμαχίας με τη Σερβία-Μαυροβούνιο, μια κρατική κοινότητα με τρεις Δημοκρατίες, οι οποίες θα κινηθούν με παράλληλη πορεία. Μετά από αυτό, θα είναι πολύ πιθανό η Σερβία να αναγνωρίσει την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου, σε κάποιο τμήμα του εδάφους του, δηλαδή να υπάρξει χάραξη νέας γραμμής συνόρων, στην πράξη, να υπάρξει διαίρεση του Κοσσυφοπεδίου. Σε αντίθετη περίπτωση, εάν δεν υπάρξει συνεργασία με τη Δύση και το Διεθνές Δικαστήριο, τότε η Ευρωπαϊκή Ένωση θα συντάξει μελέτη σκοπιμότητας μόνο για το Μαυροβούνιο, θα ανοίξει ο δρόμος για την προσέγγιση του Κοσσυφοπεδίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ η Σερβία δεν θα κληθεί καν να συμμετάσχει στις συνομιλίες για τον καθορισμό του status της σερβικής επαρχίας. Η άλλη τάση μιλά για σεβασμό της ακεραιότητας της Σερβίας και μη διαμελισμό της, θέση που βρίσκει απήχηση σε μεγάλο μέρος της κοινωνίας παρά την απειλή της διεθνούς απομόνωσης και της διάρρηξης των σχέσεων των σερβικών πολιτικών ελίτ με τη Δύση.

Από την άλλη, οι Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου, των Βαλκανίων και της Διασποράς έχουν θέσει την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου ως πρώτο στόχο. Το ανεξάρτητο μέλλον της περιοχής λειτουργεί ως ατομική και συλλογική επιβεβαίωση ότι η διεθνής κοινότητα και ειδικότερα οι ΗΠΑ θα πράξουν το

καθήκον τους. Οι αλβανικοί πληθυσμοί οι οποίοι ελέγχουν πλέον την πολιτική και οικονομική ζωή και διατηρούν στενές σχέσεις με το οργανωμένο έγκλημα, έβαλαν ως στόχο –που διαπερνά όλα τα φάσμα της πολιτικής ζωής μέσω των εκλογών του 2004– να νομιμοποιήσουν τους αντιπροσώπους τους, που θα λάβουν μέρος στις συνομιλίες για το τελικό καθεστώς της επαρχίας. Ο αλβανικός παράγοντας μετά τη δημιουργία ενός σταθερού υποβάθρου στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και μίας νέας πραγματικότητας στη νότια Σερβία, στο Πρέσεβο, με την επικράτηση των τοπικών αλβανικών δυνάμεων και μπροστά στην απόφαση για το μέλλον του Κοσσυφοπεδίου, καλούσε την δύναμη του ΟΗΕ να φύγει από την περιοχή. Οι αλβανικοί πληθυσμοί του Κοσσυφοπεδίου δεν κατηγορούν τις νατοϊκές και ειδικότερα τις αμερικανικές δυνάμεις, αλλά μόνο την πολιτική διοίκηση του Κοσσυφοπεδίου που είναι υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, αφού ο οργανισμός είναι ο κύριος υπαίτιος για την κρίση, εξαιτίας της ανοχής του στις σερβικές νησίδες της επαρχίας. Και αυτές οι νησίδες χαρακτηρίστηκαν ως το κύριο εμπόδιο για τη σταθερότητα στο Κοσσυφοπέδιο. Ωστόσο, η αλβανική αυτή θέση για τον πολιτικό ρόλο της διεθνούς κοινότητας έχει σημασία μόνο για την διεκπεραίωση της νομιμότητας των θεσμών στην περιοχή. Η πολυεθνική στρατιωτική δύναμη πρέπει να διατηρηθεί ως εγγύηση της σταθερότητας, δηλαδή της μελλοντικής λύσης και εξουσίας στο Κοσσυφοπέδιο. Και εδώ εντάσσεται και η πολιτική εκδίωξης των τελευταίων σερβικών πληθυσμών, ώστε να αναδειχθεί εκ νέου και να προωθηθεί το ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου διεθνώς, να υπάρξουν διαπραγματεύσεις μεταξύ Σερβίας, διεθνούς κοινότητας και αλβανών εκπροσώπων της περιοχής για την εξεύρεση της πιο αποδεκτής λύσης. Αυτό το πλαίσιο εισάγει τα θεμελιώδη στοιχεία για το μέλλον του Κοσσυφοπεδίου: ύπαρξη αυτόνομης πολιτικής των Αλβανών της περιοχής, αποδοχή ως νομίμων εκπροσώπων της επαρχίας στο διεθνές περιβάλλον και τη σταδιακή θεσμοποίησή της από πολιτική σε κρατική οντότητα, με πρόεδρο, κοινοβούλιο, εκλογές.

Σε κάθε περίπτωση το Κοσσυφοπέδιο –και το μελλοντικό του καθεστώς– θα δημιουργήσει ένα προηγούμενο πολιτικό status, πάνω στο οποίο θα μπορούν να βασιστούν μοντέλα, στρατιωτικές κινήσεις και πολιτικές ενέργειες σε όλα τα Βαλκάνια, τόσο εκ μέρους της Δύσης, όσο και από την αλβανική πλευρά. Μένει να αποδειχθεί εάν η λύση του ζητήματος θα εδραιώσει την ειρήνη, τη συνεργασία, την ανάπτυξη, το σεβασμό των ανθρωπίνων και μειονοτικών δικαιωμάτων, την ασφάλεια, την επιστροφή όσων έχουν εκδιωχθεί βίαια από το 1999 (Αλβανοί, Σέρβοι, Ρομά και άλλοι πληθυσμοί), το σεβασμό των αποφάσεων 1244 και 1345 του Συμβουλίου Ασφαλείας, τις αρχές δηλαδή που τέθηκαν ως προϋπόθεση για την οριστική διευθέτηση του προβλήματος, και εάν η συγκεκριμένη λύση μπορεί να

εφαρμοσθεί με απειλές και κατά παράβαση των αρχών δικαίου σε μία περιοχή που γνώρισε τόση βία, καταπίεση και ξένη παρέμβαση.

5. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η Ελλάδα, χώρα με άμεση ιστορική και πολιτική και οικονομική σχέση με τις χώρες της περιοχής, ως κράτος-μέλος της Ε.Ε., αλλά κεντρική χώρα στο γεωοικονομικό και ιστορικο-πολιτικό οικοδόμημα της Βαλκανικής χερσονήσου, θεώρησε ότι μαζί με την ιστορία και τη γεωγραφία, οι κοινές παραδόσεις, οι κοινοί στόχοι για την ειρήνη και τη σταθερότητα αποτελούν αξίες και αρχές, τις οποίες όλες οι χώρες της περιοχής πρέπει να είναι σε θέση να απολαύσουν. Έτσι η ελληνική πολιτική κινήθηκε με στόχο την προώθηση ενός πλαισίου αρχών και κανόνων, οι οποίοι θα εφαρμόζονται ενιαία, με συνέχεια, διαφάνεια και με συνέπεια σε ολόκληρη την περιοχή. Ειδικότερα η πολιτική της Ελλάδας για την Νοτιοανατολική Ευρώπη και ιδιαίτερα για το Κοσσυφοπέδιο μετά το 1999 χαρακτηρίζεται από τις αρχές της ανάπτυξης της δημοκρατίας, της ασφάλειας, της ευημερίας και της ανάπτυξης, ανάπτυξη η οποία θα πρέπει να εστιάζεται σε προγράμματα που θα ωφελούν το σύνολο της περιοχής και θα προωθούν τη διαπεριφερειακή συνεργασία και την ευρωπαϊκή προοπτική (Διαδικασία Σύνδεσης και Σταθεροποίησης).

Σ' αυτήν την πορεία προς την ανάπτυξη και τη δημοκρατία είναι απαραίτητη η υιοθέτηση και εφαρμογή όλων των δημοκρατικών θεσμών στην πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα, δεδομένα τα οποία ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των πολιτών, την παγίωση των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, την ισονομία και το σεβασμό των ανθρωπίνων και μειονοτικών δικαιωμάτων, το σεβασμό του διεθνούς δικαίου, το απαραβίαστο των διεθνών συνόρων, την ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων και τη περιφερειακή συνεργασία.

Συνοπτικά, οι γενικές αρχές και στόχοι της Ελλάδας για το Κοσσυφοπέδιο είναι:

1. Εκδημοκρατισμός.
2. Ενίσχυση της Δημόσιας διοίκησης, της δικαιοσύνης, των τοπικών αρχών και της κοινωνίας των πολιτών, της Δημόσιας Τάξης και της Νομοθεσίας, καταπολέμηση της διαφθοράς.
3. Οικονομική ανάπτυξη-Υποδομές:
 - Επενδύσεις για την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

- Οδικές υποδομές, κατασκευή αυτοκινητόδρομων με περιφερειακή εμβέλεια.
 - Ενέργεια, με ιδιαίτερη έμφαση στην ηλεκτρική σύνδεση με το κεντρικό δίκτυο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
 - Αναπτυξιακή και ανθρωπιστική βοήθεια.
4. Σταθερότητα, η οποία πρέπει να διέπεται από τις ακόλουθες αρχές:
- καλή γειτονία, απαραβίαστο των συνόρων,
 - προστασία των ανθρωπίνων και μειονοτικών δικαιωμάτων,
 - ειρηνική επίλυση των διαφορών, καταδίκη της τρομοκρατίας και της βίας.
5. Οργανωμένο Έγκλημα. Το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί την πιο σημαντική μη στρατιωτική απειλή για την περιοχή, με κυριότερα χαρακτηριστικά την παράνομη διακίνηση ανθρώπων και πορνεία, την παράνομη διακίνηση όπλων-ναρκωτικών και «ξέπλυμα» χρήματος, παράνομες ενέργειες οι οποίες ενισχύονται από το αδύναμο έως ανύπαρκτο θεσμικό περιβάλλον, την απουσία δημοκρατικών κριτηρίων, την ανεργία, την άνιση διανομή πρόσβασης στο κράτος, στην αστυνομία και στην εκπαίδευση. Αποτέλεσμα είναι ότι όσο επεκτείνεται το οργανωμένο έγκλημα, τόσο η προοπτική των χωρών της περιοχής επηρεάζεται και απομακρύνεται ο ευρωπαϊκός στόχος. Αυτές οι ενέργειες υπονομεύουν τις προσπάθειες οικοδόμησης θεσμών και παρεμποδίζουν τις πολιτικές, μειώνοντας τα κίνητρα για επενδύσεις²⁶.

Η Ελλάδα έχει αναλάβει το εγχείρημα να ενισχύσει την περιοχή του Κοσσυφοπεδίου, να αντιμετωπίσει το οργανωμένο έγκλημα, ενισχύοντας την συνεργασία, προτείνοντάς την στους τομείς της έννομης τάξης, την επίβλεψη και τον έλεγχο των συνόρων, την συνεργασία με την Ε.Ε, το Ν.Α.Τ.Ο., το Σύμφωνο Σταθερότητας, τη Διαδικασία Συνεργασίας Χωρών Νοτιοανατολικής Ευρώπης, την Πρωτοβουλία Συνεργασίας στην Νοτιοανατολική Ευρώπη. Ειδικά το «Σύμφωνο Σταθερότητας για την νοτιοανατολική Ευρώπη» αποτελεί για την Ελλάδα σημαντικό μέσο παρέμβασης στο Κοσσυφοπέδιο, επιδιώκοντας τη διαρκή και έντονη παρουσία της σχετικά με ζητήματα όπως αυτό της επιστροφής

²⁶ Σ. ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΤΟΠΟΥΛΟΣ (επιμ.), *Τα Βαλκάνια στην Ενομένη Ευρώπη. Η Συμβολή της Ελλάδας*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1997.

προσφύγων, της προώθησης προγραμμάτων εκπαίδευσης, της καταπολέμησης της μερογαίας ανθρώπων, του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς.

Όσον αφορά την αναπτυξιακή βοήθεια στο Κοσσυφοπέδιο, η Ελλάδα με την Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (International Development Cooperation Department-HELLENIC AID)²⁷ υλοποίησε διμερείς δωρεές (τεχνική συνεργασία, βοήθεια σε τρόφιμα, επείγουσα βοήθεια και χρηματοδοτική βοήθεια) και προσέφερε δάνεια που φέρουν το στοιχείο δωρεάς τουλάχιστο κατά 25%.

Ταυτόχρονα η Ελλάδα σχεδίασε και υλοποιεί το “Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων” (Ε.Σ.Ο.Α.Β.), ένα πενταετές αναπτυξιακό πρόγραμμα ύψους 550 εκατομμυρίων ευρώ, την πρώτη ολοκληρωμένη προσπάθεια της Ελλάδας για τη χρηματοδότηση έργων, επενδύσεων, ενεργειών, μελετών, μέτρων και δραστηριοτήτων μεταξύ των άλλων και στο Κοσσυφοπέδιο. Απώτερος σκοπός του Ε.Σ.Ο.Α.Β. είναι η ανάπτυξη των υποδομών, η προώθηση των επενδύσεων, η εδραίωση και η στήριξη των δημοκρατικών θεσμών και του κράτους δικαίου, η ενίσχυση του κράτους πρόνοιας και η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού. Από τη βοήθεια ύψους 550 εκ. ευρώ που προβλέπεται από το Ε.Σ.Ο.Α.Β., περίπου το ήμισυ των διαθέσιμων κονδυλίων θα διατεθούν στην Ο.Δ.Γ. (265 εκ. ευρώ, εκ των οποίων τα 250 προορίζονται για τη Σερβία-Μαυροβούνιο και τα 15 εκ. ευρώ για το Κοσσυφοπέδιο). Τους τομείς-στόχους του προγράμματος βοήθειας της Ελλάδας προς το Κοσσυφοπέδιο αποτελούν ο εκσυγχρονισμός των υποδομών, της κεντρικής διοίκησης και της αυτοδιοίκησης, η προώθηση των επενδύσεων, η εδραίωση της δημοκρατίας και η συνεργασία μεταξύ των Κοινοβουλίων, η ανάπτυξη του κράτους δικαίου και του κράτους πρόνοιας, η αντιμετώπιση ανισοτήτων, η υποστήριξη της εκπαίδευσης και της κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού.

Παράλληλα, η Ελλάδα έχει συμβάλει και στον τομέα της ανθρωπιστικής βοήθειας μετά τη νατοϊκή επέμβαση στο Κοσσυφοπέδιο το 1999. Από τις αρχές Απριλίου του 1999 διατέθηκαν 10,5 εκατ. δολάρια Η.Π.Α. για την παροχή επείγουσας ανθρωπιστικής βοήθειας στους πρόσφυγες από το Κοσσυφοπέδιο που βρίσκονται στην Αλβανία και την π.Γ.Δ.Μ. Για την οικονομική ανόρθωση της Σερβίας και Μαυροβουνίου η Ελλάδα κατά την τελευταία τετραετία έχει χορηγήσει αναπτυξιακή βοήθεια ύψους 63.544.000 ευρώ, η μη ανθρωπιστική βοήθεια ανήλθε, μόνο το 2000, σε 18.980.000 ευρώ, ενώ η ανθρωπιστική και

²⁷ Η Υ.Δ.Α.Σ. συστήθηκε με τον Ν. 2731/99 ΦΕΚ 193 Α'/6/9/1999. Η Υ.Δ.Α.Σ. συνιστά ανεξάρτητο οργανικό τμήμα του Υπουργείου Εξωτερικών και διαχειρίζεται αφ' ενός το σύνολο των πόρων της αναπτυξιακής συνεργασίας.

επισιτιστική βοήθεια στο σύνολο της Σερβίας και Μαυροβουνίου, το 2001, ανήλθε σε 1.900.000 ευρώ.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η κρίση του Κοσσυφοπεδίου και ο τρόπος αντιμετώπισής της από το ΝΑΤΟ το 1999, με όλα τα καταστροφικά αποτελέσματα για τη σταθερότητα της περιοχής, ειρήγαγε το στοιχείο της χρήσης βίας και αύξησε το ενδιαφέρον για την άμεση επίλυση της κρίσης με την επέμβαση και την νέα πολιτική κατάσταση στην περιοχή, αφού η διεθνής κοινότητα είναι αυτή που αποφασίζει για το μέλλον του Κοσσυφοπεδίου. Εκτός από την αλβανική απαίτηση για ανεξαρτησία και τίποτα λιγότερο, οι Σέρβοι υποστηρίζουν ότι πρέπει να δοθεί περισσότερη αυτονομία, λιγότερη όμως από την ανεξαρτησία, αφού υπάρχουν δύο στοιχεία, πρώτον, η προστασία της σερβικής μειονότητας στο Κοσσυφοπέδιο (προστασία των εκκλησιών, των μοναστηριών βάσει των ευρωπαϊκών στάνταρτ), και δεύτερον, η διατήρηση των κρατικών συνόρων της Σερβίας με την Αλβανία και τη πΓΔΜ. Παράλληλα, υπάρχουν και άλλες ιδέες, όπως η επιστροφή στο status της αυτονομίας του 1974 –μία αυτόνομη δηλαδή επαρχία μέσα στα όρια της Σερβίας–, ένα δεύτερο σενάριο προβλέπει διευρυμένη αυτονομία σε σχέση με αυτή του Συντάγματος του 1974 που θα φέρουν το Κοσσυφοπέδιο ένα βήμα πριν απ' την ανεξαρτητοποίησή του, και ένα τρίτο, την ενσωμάτωση του Κοσσυφοπεδίου στο ομοσπονδιακό σύστημα ως ένα από τα τρία μέρη του, που αφήνει τα διεθνή σύνορα της ανέγγιχτα. Βεβαίως υπάρχει και το άλλο σενάριο, που είναι η ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου και η δημιουργία ενός (ακόμη) νέου κράτους στα Βαλκάνια, που φαίνεται να κερδίζει έδαφος μετά από τις δηλώσεις του ειδικού απεσταλμένου του ΟΗΕ Μ. Αχτισάαρι, πως αφού «η Ομάδα Επαφής αποφάσισε τον τελευταίο λόγο για το οριστικό καθεστώς να τον έχει ο λαός και, με δεδομένη την αριθμητική υπεροχή των Αλβανών, τότε η ανεξαρτητοποίηση θα πρέπει να θεωρείται βέβαιη»²⁸.

Από άποψη διεθνούς δικαίου η περίπτωση δεν είναι απλή. Το Κοσσυφοπέδιο την περίοδο της σοσιαλιστικής Γιουγκοσλαβίας αποτελούσε διοικητικά αυτόνομη περιοχή της Σερβίας, αλλά με συνταγματικό «στάτους» ανάλογο των έξι ομόσπονδων κρατιδίων της Γιουγκοσλαβίας, δηλαδή με δικό του Κοινοβούλιο, δική του κυβέρνηση και, κυρίως, δική του εκπροσώπηση στους κεντρικούς θεσμούς του ομοσπονδιακού κράτους. Η απόφαση του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς το 1989 να

²⁸ Der Spiegel 20/2/2006.

καταργήσει την αυτονομία του Κοσσυφοπεδίου ήταν το πρώτο βήμα για τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας που ακολούθησε στη δεκαετία του '90 και κατέληξε δέκα χρόνια αργότερα στην επέμβαση του ΝΑΤΟ το 1999. Στην απόφαση 1244 του ΟΗΕ το Κοσσυφοπέδιο χαρακτηρίζεται ως τμήμα της Γιουγκοσλαβίας. Στην απόφαση αυτή, όμως, που αποτέλεσε και τη βάση της Συμφωνίας του Ραμπουγιέ, το Κοσσυφοπέδιο δε συνδυάζεται ρητά με τη Σερβία. Επιπρόσθετα, η λεγόμενη Διεθνής Ομάδα Επαφής στη συνάντησή της στις 31 Ιανουαρίου του 2006 διαπιστώνει ότι η Γιουγκοσλαβία δεν υφίσταται πλέον. Παράλληλα, απειλείται η πλήρης διάλυση της Ομοσπονδίας Σερβίας-Μαυροβουνίου που απέμεινε ως διάδοχος της Γιουγκοσλαβίας και, εάν ανεξαρτητοποιηθεί και το Μαυροβούνιο, φαντάζει απίθανο να επιβάλει η διεθνής κοινότητα την παραμονή του Κοσσυφοπεδίου στην επικράτεια της Σερβίας.

Η ενεργός συμμετοχή της ελληνικής πολιτικής και διπλωματίας για μία λύση στο Κοσσυφοπέδιο και η ελληνική συνεισφορά στην ανάπτυξη της περιοχής επιβάλλεται, αφού θα προσφέρει την ελαχιστοποίηση των εντάσεων και την εδραίωση ενός κλίματος συνεργασίας, τη μείωση και την αναστροφή του μεγάλου ρεύματος (λαθρο)μετανάστευσης, θα συμβάλει στην επίλυση των οικονομικών προβλημάτων και την άμβλυνση των κοινωνικών αντιθέσεων, στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, της διακίνησης και της εκμετάλλευσης ανθρώπων και της εμπορίας ναρκωτικών.

Συμπερασματικά, οι ελληνικές θέσεις για το Κοσσυφοπέδιο εστιάζονται στα ακόλουθα σημεία:

1. Η λύση που θα εξευρεθεί πρέπει να προέλθει από ουσιαστικές διαπραγματεύσεις και να μην είναι προϊόν επιβολής, ούτε πιεστικών χρονοδιαγραμμάτων.
2. Πρέπει να σέβεται τη διεθνή νομότητα, όπως την εγγυώνται τα Ηνωμένα Έθνη, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας.
3. Πρέπει να προάγει την περιφερειακή σταθερότητα, να είναι συμβατή με τις αρχές και αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και να κινείται στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής προοπτικής της περιοχής.
4. Στόχο πρέπει να αποτελεί το πολυπολιτισμικό Κόσοβο, στο οποίο θα έχουν θέση και θα απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα όλοι οι κάτοικοί του.
5. Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην παράλληλη εφαρμογή των Κριτηρίων με προτεραιότητα την Αποκέντρωση, ώστε να δημιουργηθούν συνθήκες ασφαλείας για την επιστροφή των μη Αλβανών προσφύγων και

εκτοπισμένων και την προστασία της ορθόδοξης πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς επίσης την αποκατάσταση των καταστραφέντων μνημείων²⁹.

Η Ελλάδα μπορεί να συμβάλει σε μία δίκαιη λύση στο Κοσσυφοπέδιο που να ανταποκρίνεται στην ιστορική, κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα στην περιοχή, ώστε να υλοποιηθεί ο στόχος της ασφάλειας και της συνύπαρξης, μέσω της δημιουργίας μιας πραγματικής πολυεθνικής κοινωνίας στο Κοσσυφοπέδιο που θα σέβεται όλα τα δικαιώματα των πολιτών της και θα προάγει τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα και μειονοτικά δικαιώματα.

Θεοφάνης ΜΑΛΚΙΔΗΣ

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Τμήμα Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξενίων Χωρών
Αλαμάνας 11
68100 Αλεξανδρούπολη (ΕΛΛΑΣ)
fmalkidi@bscc.duth.gr

²⁹ Ελληνική Δημοκρατία. Υπουργείο Εξωτερικών. Μάρτιος 2006.

